

5 frank 1952 Belgisch Congo en Ruanda-Urundi

Leopold Verbist

5 Fr 1952 messing Ø 27 mm, Belgisch Congo en Ruanda-Urundi

Voorafgaand

In 1914-18 vond de Eerste Wereldoorlog plaats tussen Duitsland en de geallieerde landen, waarbij Duitsland verslagen werd. Duitsland had meerdere kolonies in Afrika, waaronder Ruanda-Urundi, die na de oorlog verdeeld werden onder de geallieerden. België had deelgenomen met de Force Publique (het leger van Belgisch Congo) in de Oost-Afrikaanse campagne met het bestrijden van de Duitsers in Oost-Afrika.

Ruanda-Urundi, mandaatgebied en later voogdijgebied

In 1919, als een gevolg van de Eerste Wereldoorlog werd de Volkenbond opgericht, op basis van het Verdrag van Versailles, met de bedoeling een einde te maken aan alle oorlogen. De Volkenbond verdeelde in 1924 de voormalige Duitse koloniën en delen van het vroegere Ottomaanse Rijk als mandaatgebieden waarbij de voogdij door andere staten werd uitgeoefend. Men onderscheidde: A-mandaten, in principe onafhankelijke gebieden waarvan men vond dat die tijdelijk bestuur nodig hadden, B-mandaten, voor onbepaalde tijd als afzonderlijke eenheid door de mandataris te besturen, en C-mandaten, door de mandataris te besturen als deel van het eigen gebied of van de eigen kolonie. Deze gebieden kunnen in feite gezien worden als een annexatie van de Duitse kolonies en delen van het Ottomaanse Rijk door de overwinnaars van de Eerste Wereldoorlog.

België werd beloond voor de deelname van de Force Publique aan de Oost-Afrikaanse campagne: het verwierf van de Volkenbond een B-mandaat over de voormalige Duitse kolonie Ruanda-Urundi. Groot-Brittannië kreeg een B-mandaat voor Tanganyika en Zanzibar, van dan af Brits Oost-Afrika genoemd. De Belgen waren veel actiever in het gebied dan de Duitsers, vooral in Ruanda. De Belgen konden grote winsten uit het gebied halen, voornamelijk afkomstig van koffieplantages in de gebieden met rijke vulkanische bodems. De mensen moesten er verplicht koffie aanplanten en de opbrengst ervan afstaan als een soort belasting.

Bij het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945 werd de Volkenbond vervangen door de Verenigde Naties. In 1946 zette deze de mandaten om in voogdijschappen. Dit betekende dat België het gebied Ruanda-Urundi moest klaarmaken voor onafhankelijkheid. De Belgen dachten echter dat dit nog vele decennia zou duren.

Nadat Congo reeds op 30 juni 1960 onafhankelijk geworden was kon Ruanda-Urundi niet achterblijven. De Verenigde Naties drongen aan dat Ruanda-Urundi één land zou worden, maar de eeuwenoude koninkrijken waren zo ingeburgerd dat het niet anders kon dan dat er twee landen gevormd werden. Zo werd aan Ruanda, ondertussen Rwanda genoemd en Urundi, ondertussen Burundi genoemd onafhankelijkheid verleend op 1 juli 1962, na de nodige zware problemen. Zie hiervoor de artikels over Rwanda en Burundi in de Muntklappers 74 en 71.

De centrale bank

In de Congo-Vrijstaat bestond er ter plaatse nog geen centrale bank al werden er wel te Brussel munten en bankbiljetten voor Congo uitgegeven. De Congo-Vrijstaat werd Belgisch Congo in 1908 en in 1909 werd de eerste bank opgericht, de Bank van Belgisch Congo, met zetel te

Matadi. Deze commerciële bank kreeg in 1911 ook het emissierecht voor bankbiljetten en zorgde vanaf 1912 ook voor de verdeling van goud- en zilvermunten van de Latijnse Muntunie (waaronder België) evenals van de Congolese munten. Die toestand kon echter niet blijven duren daar ondertussen andere commerciële banken opgericht werden en de economie van Congo sterk geëvolueerd was, in het bijzonder na de Tweede Wereldoorlog. De oprichting van een echte centrale bank werd noodzakelijk.

Op 1 juli 1952 werd dan de Centrale Bank van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi opgericht. Van dan af werden op de munten en bankbiljetten naast de naam van Belgisch Congo ook de naam van Ruanda-Urundi vermeld. Een eerste munt van 5 Fr in messing werd uitgegeven (hierboven afgebeeld) bij die gelegenheid, terwijl een aantal andere munten ingetrokken werden, zoals de 5 Fr nikkelbrons 1936-37 (geslagen te Brussel), de zeshoekige 2 Fr messing 1943 (geslagen door de US Mint) en de 50 Fr zilver 1944 (geslagen door de South African Mint). De pariteit was nog steeds gelijk aan de Belgische frank. Van 1954 tot 1960 volgden een 50 ct, 1 Fr en 5 Fr in aluminium. Deze munten werden gegraveerd door Joseph De Bruyn (1913-57), de toenmalige hoofdgraveur van de Koninklijke Munt te Brussel.

5 Fr 1956, 1 Fr 1957 en 50 ct 1954, alle in aluminium, Belgisch Congo en Ruanda-Urundi

De eerste muntslag van de nieuwe 5 Fr had plaats op 19 mei 1952 bij de Koninklijke Munt te Brussel en bij die gelegenheid werd ook een herdenkingsmedaille geslagen van 43,5 mm in zilver en similor. Er werd ook een exemplaar in mat brons gevonden. De voorzijde toont de 4 koningen zoals op het Belgische 100 Fr stuk uit 1948 (gegraveerd door Marcel Rau), en de keerzijde die nieuwe munt met daarrond de tekst BANQUE CENTRALE ★ CENTRALE BANK ★.

Similor herdenkingsmedaille geslagen op 19 mei 1952 te Brussel

Bij de onafhankelijkheid van Congo op 30 juni 1960 werd de Centrale Bank van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi omgevormd tot de Banque du Congo en verloor ze dus de mogelijkheid voor het uitgeven van munten en bankbiljetten voor Ruanda-Urundi. Daarom werd een nieuwe centrale bank opgericht, de Banque d'Emission du Rwanda et du Burundi (B.E.R.B.) met zetel te Usumbura (met filiaal in Kigali).

De B.E.R.B. gaf een 1 frank met leeuw uit voor Rwanda en Burundi met jaartal 1960, 1961 of 1964 in messing, geslagen te Brussel. De graveur was Léon Poncelet (1922-2009). Ze gaf in de periode 1960-64 ook bankbiljetten uit van 5 tot 100 Fr. Deze waren in pariteit ook gelijk aan de Belgische frank.

Bankbiljet van 5 Fr 1960 Rwanda-Burundi, 58 × 100 mm (verzameling NBB)

De B.E.R.B. was echter ook geen lang leven beschoren want Rwanda en Burundi werden beide onafhankelijk op 1 juli 1962. De economische en monetaire unie van Rwanda en Burundi werd ontbonden op 1 januari 1964, de B.E.R.B. werd opgeheven en op 18 mei 1964 kwam er een einde aan de gemeenschappelijke monetaire politiek. In de plaats werd de Banque Nationale de Rwanda en de Banque du Royaume du Burundi opgericht.

Bibliografie

Wikipedia, *Ruanda-Urundi*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Ruanda-Urundi>

Wikipedia, *Belgisch-Congo*, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Belgisch-Congo>

Wikipedia, *Paul von Lettow-Vorbeck*, http://nl.wikipedia.org/wiki/Paul_von_Lettow-Vorbeck

Wikipedia, *Charles Tombeur de Tabora*,

http://fr.wikipedia.org/wiki/Charles_Tombeur_de_Tabora

Wikipedia, *Campagnes d'Afrique de l'Est (Force publique)*,

[http://fr.wikipedia.org/wiki/Campagnes_d'Afrique_de_l'Est_\(Force_publique\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Campagnes_d'Afrique_de_l'Est_(Force_publique))

Baron Bonvoisin, *Banque du Congo Belge 1909-1959*, Editions L. Cuypers – Bruxelles 1959.

Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de Belgische Staatsbetaalmiddelen 1832-2002, deel 2*, munt C-32.

Archief van de Koninklijke Munt van België, 610/17.

Een meer uitgebreide versie van dit artikel werd gepubliceerd in Muntklapper 90 van april-mei-juni 2016, met als titel “1 frank 1961, Rwanda-Burundi”.